

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Мария Василева Тотева, дмн

относно конкурс за заемане на академичната длъжност „Доцент” по „Анатомия и спортна кинезиология” в област на висшето образование
7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.6. Спорт

В обявения конкурс (ДВ, бр. 84 от 30.10.2015) от Национална спортна академия, за нуждите на катедра „Анатомия и биомеханика” са подадени документи за участие от гл. ас. Ива Христова Зарева, доктор.

Тя завършва медицински колеж с квалификация „Медицински лаборант” и започва работа на тази позиция последователно в Медицинска академия и БАН. По-късно постъпва в Тракийския университет Ст. Загора, където придобива инженерна специалност „Зоотехника”, както и ОКС „Магистър”.

В резултат на успешен конкурс е назначена за асистент в катедра „Анатомия и биомеханика” на Национална спортна академия (1979 г.). След атестиране е повишена в длъжност ст. асистент (1986 г.) и по-късно – в главен асистент, която длъжност заема от 1988 г. През дългогодишната си преподавателска дейност води обучение със студентите от всички факултети на НСА.

Научната продукция на гл. ас. Зарева включва 26 публикации, от които 1 монография; 5 раздели в учебници и учебни помагала; 20 статии и доклади – 1 изнесен в чужбина. Прегледът на печатните материали установява, че в 8 от тях кандидатката е самостоятелен автор; първи – в 4; втори – в 6; трети и последващ – в 8.

Научната продукция на И. Зарева може да бъде условно групирана в следните тематични области:

- Морфологична характеристика на балетисти и спортисти – 1, 6, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 25 – т.е. 9.

- Проучвания върху развитието на двигателните качества на балетисти и спортисти -7, 10, 12, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24 т.е. 12.

- Учебници и учебни помагала – 2, 3, 4, 5 (2) т.е. 6.

Основната част от трудовете в **първата група** включват проучвания на структурните особености на балерини както диференцирани, така и в сравнителен аспект със състезателки от други сходни спортове.

В самостоятелна статия (6) се обсъжда телесния състав на балерини, гимнастички и танцьорки. Значителните различия в развитието на мускулната маса и мастна тъкан са обусловени от спецификата на двигателната активност при спортистките.

Кандидатката използва (8) кинематографични методи за биомеханичен анализ, рентгенография и динамография за изследване на ходилото и прави съответни заключения, свързани с методиката на обучителния процес в балета.

И. Зарева е ръководител на антропометрично изследване при състезателки по фигурно пързаляне (13) – спорт със сходна двигателна активност на балета. Сравнителните резултати показват характерно развитие на набора от морфологичните им признаци.

С оглед обективизиране на структурните характеристики при балерини е разработена оценъчна скала (9), в която са включени и данни от статична стабилост. Предложена е 7-степенна таблица за оценка, което улеснява крайните заключения за измерените антропометрични показатели.

Подробните проучвания на балетното изкуство от И. Зарева включва и компетентен анатомо-функционален анализ на класическите упражнения в него (25). Експертното заключение показва необходимостта от едновременно развитие на гъвкавост в ставите и фиксация в позите с максимален размер на движение.

Зависимостта между някои антропометрични показатели и височината на вертикалния отскок е проучена при състезатели по фигурно пързаляне (14). Данните показват определящата роля на мускулната маса при реализиране на постиженията.

В коментираното направление са проведени изследвания и на други спортисти. Състезателите по аеробика имат по-голямо развитие на мускулната маса от практикуващите спортни танци (15). Въз основа на това се препоръчват въвеждане на някои от тренировъчните им методи в подготовката на танцьорите.

Целенасоченият спортен подбор играе съществена роля в реализацията на състезателите. В самостоятелна статия (11) се обсъждат в посочената насока някои антропометрични параметри на млади волейболисти.

Втората група трудове проучват ред характеристики на двигателната активност на балетисти и спортисти.

Разработената биомеханична класификация на двигателните дейности в балета (7) представлява значителен научно-приложен принос. Въз основа на видеокомпютърен анализ на основни токсометрични единици, движенията се диференцират съобразно тяхната специфичност, което позволява усъвършенстване на учебния процес.

Кандидатката извършва сравнителен експеримент на някои двигателни качества между балетисти и акробати (10). Използвани са обективни изследователски програми. Резултатите дават основание за препоръки, свързани с обогатяване на методиката на обучение в балета с тренировъчни средства от акробатиката, както и обратния подход т.е. от балета към конкретния спорт.

В друга публикация (12) паралелно се обсъжда равновесната устойчивост при състезатели от бойни изкуства (карате-до и джудо) и балетисти. Сравнителният анализ на балансовите упражнения и пози

показва съществено натоварване на ставния апарат, което налага разнообразие в упражненията за гъвкавост и сила.

Във всяка спортна дисциплина формираща роля имат подходящи упражнения за физическа подготовка, които развиват определени двигателни качества. На тази база са подбрани 5 основни упражнения използвани в тренировката на състезателки по художествена гимнастика (16). В експеримента е ясно очертана ролята на И. Зарева предвид подробния професионален анатомичен анализ.

И. Зарева осъществява ползотворно сътрудничество със специалистите от горекоментирания спорт (17) като извършва експертно обсъждане на специфично равновесно упражнение. Информацията за функцията на мускулните групи, включени в кинематичната верига подпомага треньорките в избора на подходящи програми на обучение.

Равновесната устойчивост е изследвана и при борци (18). След двукратно тестиране във времето, се установява подобряване на задържането върху нестабилна опора. Получените данни са сравнени с тези на балетисти, регистрирани на стабилметрична платформа. Сравнението между двете групи лица показва значима корелация, обусловена от степента на тренираност.

Равновесната устойчивост се повишава при различни по характер натоварвания, което определя научния интерес и към други спортове. Избран е цигун (19), чийто състезатели имат по-добри резултати, отколкото тези от художествената гимнастика и балета. Това дава основание на авторите при тези две групи да препоръчат включване на упражнения от китайската гимнастика със статично-силов характер.

С оглед задълбочаване на информацията за равновесната устойчивост, научен колектив (в т.ч. И. Зарева) прилагат комплексна методика (20) за регистрация и анализ на посоченото двигателно качество и кинематичните параметри, при спортните техники. Чрез съвременни

апаратурни методи и софтуерна програма е проведен експеримент със състезатели по шотокан карате. Задълбоченият анализ позволява разработената изследователска програма да бъде приложена при различни спортни дисциплини, при които равновесието има определяща роля.

В списъка на публикациите са няколко материала (21, 22), които са обединени от усилията на специалисти (в т.ч. И. Зарева) относно други видове двигателна активност. Те са реализирани при използване на видеокомпютърна методика при разнообразни сценични действия на актьори. Интересно заключение е установяването на типични траектории в движенията на раменни, коленни и тазобедрени стави при различни емоционални състояния.

Голям колектив автори (вкл. И. Зарева) проучва способността за управление на силовата структура в системата на движение при лица с различна двигателна активност. В 3 експериментални групи се извършват силови натоварвания, които установяват, че компенсаторните механизми на управление на една и съща мускулна група са различни при конкретни условия като точността на прилаганата сила се поддава на усъвършенстване.

След обсъждането на публикациите, специално внимание отделям на представената монография, тъй като тя до голяма степен обединява проблемите, дискутирани в отделните статии. Основната теза на авторката е, че спортът със своите методи на подбор и контрол би могъл да подпомогне балетното изкуство. В нея е представена информация за хранителния режим при балерини и профилактиката на специфичните травматични увреждания.

Третата група издания включва учебници и учебни помагала по анатомия на човека. Кандидатката е съавтор в тях като два запознават студентите с морфологичните особености на двигателния апарат в 3 раздела. Те са на високо педагогическо ниво.

Друг представен учебник е с тематика вътрешни органи, сърдечносъдова и нервна система. Всичките са с богат илюстративен материал, който улеснява студентите в тяхната подготовка.

За обучение в ОКС „Магистър” е разработено учебно помагало, в което кандидатката участва с 2 материала. Те са посветени на равновесната устойчивост и нейното управление. Представената информация и съответния контролен тест задълбочават познанията на студентите по проблема.

Научните трудове са цитирани в 11 документиран материал.

Прегледът на научната продукция на гл. ас. Зарева позволява формулиране на по-главните ѝ приноси:

- Извършеният компетентен анатомо-функционален анализ на занимаващи се с балетно изкуство представлява научно-приложен принос за различни научни направления.

- Сравнителният анализ на антропологичния статус на балерини и спортисти със сходна двигателна активност дава възможност за мониторинг на ефективността на обучителния процес.

- Разработена е 7-степенна оценъчна скала за морфологичния статус на балерини, която обективизира резултатите относно телесната им структура.

- Направен е подробен биомеханичен анализ на класическите упражнения в балетното изкуство, подпомагащ подготовката на балетистите.

- Самостоятелно и в съавторство е разработена методика за регистриране и анализ на равновесната устойчивост и кинематични параметри на широк кръг лица – състезатели от различни спортове, балетисти и актьори.

- Резултатите позволяват внедряване на методите за подбор и подготовка на спортистите в сферата на изкуството (балета) т.е. възможност за пренос на практики от една в друга предметна област.

Необходимо е да отбележа, че в отделни статии са допуснати някои слабости като непълна статистическа обработка, сравнително малък брой лица и др., но те не се отразяват върху достойнствата на трудовете.

Учебна работа

Гл. ас. И. Зарева има продължителен преподавателски стаж в НСА като води:

- лекционен курс по „Функционална анатомия и основи на атропологията” в Тренъорски факултет.

- практически упражнения по същия предмет в Тренъорски и Учителски факултет.

- лекционен подготвителен курс и практически упражнения с чуждестранни студенти по анатомия.

- лектор по анатомия в курсовете по СДК.

- лектор по „Функционална анатомия и възрастова морфология” в професионален колеж по спорт.

Тя е била ръководител на 2 дипломни работи, едната от които е в ОКС „Магистър”.

Информация от Учебния отдел на НСА за 2014/15 учебна година показва, че при норматив от 500 ч. тя има 612 ч. аудиторна заетост. Допълнителната е в размер на 463 уч. часа при норматив 120 ч. или общо 1075 ч., т.е. 455 ч. над утвърдения в Академията хорариум.

Както бе споменато по-горе, кандидатката е участвала като съавтор в издаването на 4 учебника и учебни помагала, като в единия са представени 2 раздела. Те представляват основната литература, ползвана от студентите

по съответния предмет, чрез които се поставят основите на университетското им образование.

Заклучение

Гл. ас. И. Зарева се ползва с уважението на цялата академична общност на НСА като преподавател и колега с високи личностни качества. Професионалната ѝ биография отговаря на всички изисквания за обявената позиция, което я прави безспорен кандидат за нея.

Това ми дава основание с най-голяма убеденост да препоръчам на Уважаемото научно жури да присъди академичната длъжност „Доцент” на гл. ас. Ива Христова Зарева, доктор в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.6. Спорт, съобразно ЗРАСРБ.

Рецензент:
проф. д-р Мария Василева Тотева, дмн